

Неймовірні подорожі до майбутнього!

Що чекає на людство через сотні або тисячі років?
У якому світі житимуть наступні покоління? У світі,
де пануватимуть дві раси — елоїв та морлоків.

У цьому майбутньому людство почне жахатися
вогню та втратить усі знання, набуті
за багатолітню історію... Щоб вижити в жорсткому
майбутньому, Мандрівнику в Часі доведеться
виявити неабияку винахідливість, наполегливість
і хоробрість. Адже захоплені пригоди таять у собі
безліч небезпек, про які гадки не має сучасна
людина. Дуже важко перемогти в сутичці
з невідомим...

Рушаймо у фантастичну пригоду в світі, який чекає
на людство за тисячі років!

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-7663-5

9 786171 276635

ISBN серії

ISBN 978-617-12-4214-2

9 786171 242142

Г. Уеллс

МАШИНА ЧАСУ

Бібліотека пригод

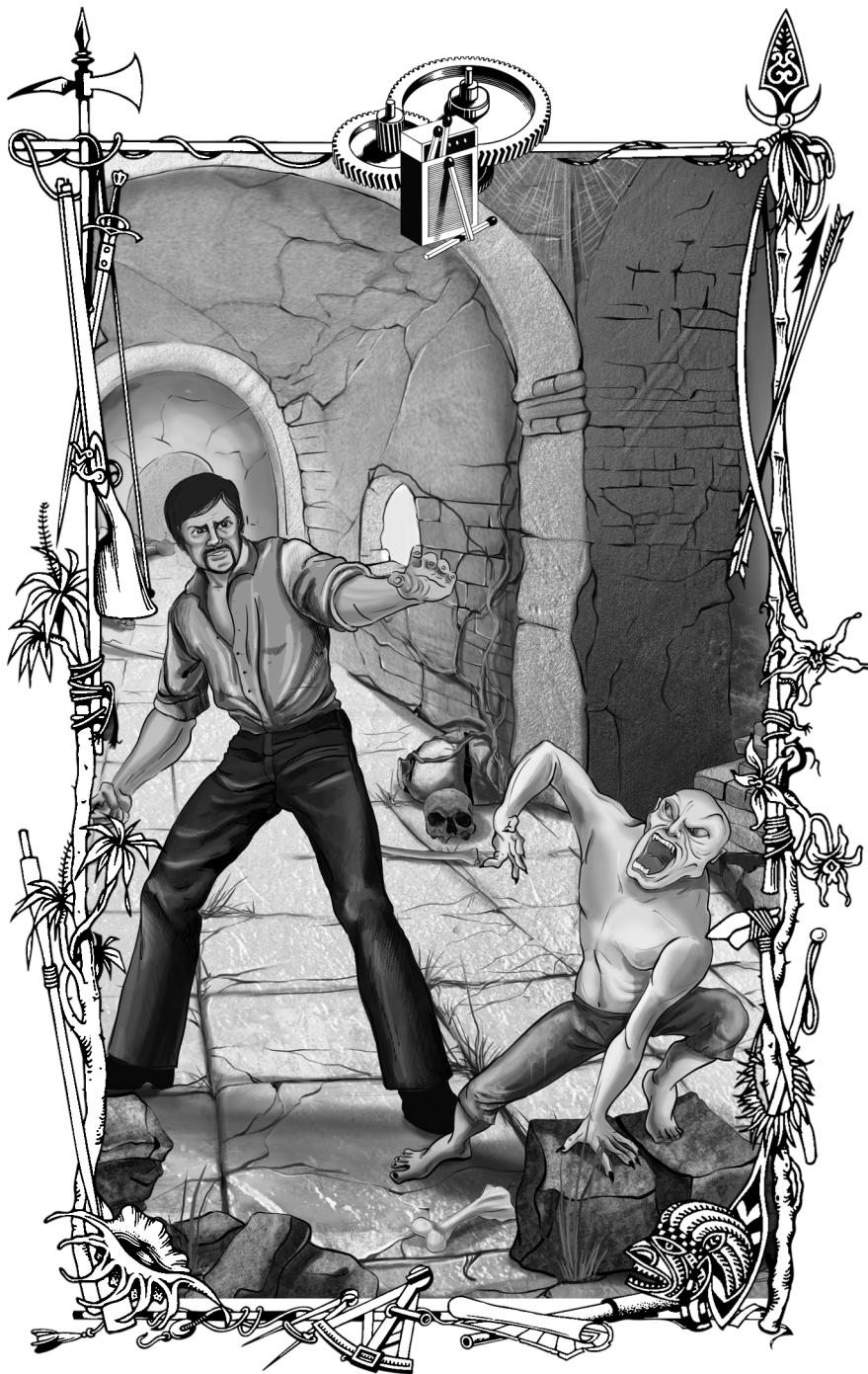
Г. Уеллс

МАШИНА ЧАСУ

✦ *Бібліотека пригод*

✦ *Бібліотека пригод*

УДК 821.111
УЗ2

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Шановні правовласники!

Ми вжили всіх можливих заходів, щоб знайти вас
і домовитися про придбання прав на використання
у нашій книжці вашого перекладу.

Проте інформація з цього питання відсутня.
Ваші твори мають високу художню цінність, є одними
з найкращих серед наявних у наш час перекладів,
тому, з огляду на відсутність відповідної інформації,
ми взяли на себе сміливість надрукувати їх.

Будь ласка, з питань пред'явлення авторських прав
на переклад вміщених у цій книжці творів звертайтеся
до видавництва «Книжковий Клуб “Клуб Сімейного
Дозвілля”» (тел. 057-783-88-89)

Переклад з російської:

Уэллс Г. Машина времени. — Харьков : Книжный
Клуб «Клуб Семейного Досуга» ; ООО «Книжный клуб
“Клуб семейного досуга”», Белгород, 2010.

Перекладач *Наталья Дідушок*

Передмова та адаптація *Андрія Клімова*

Оформлення серії *Михайла Курдюмова*

Художник *Марина Мосіяш*

В оформленні обкладинки використана ілюстрація
Марини Мосіяш

ISBN 978-617-12-4214-2 (серія)
ISBN 978-617-12-7663-5

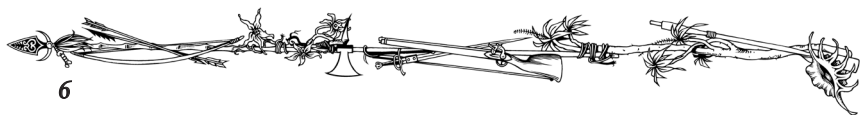
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2020
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2020

ТОЙ, ЩО ДИВИТЬСЯ ВПЕРЕД

Тридцятого жовтня 1938 р. у Нью-Йорку спалахнула нечувана паніка. Тисячі переляканих американців збирали речі, готуючись до евакуації, прощалися з близькими й молилися про порятунок. Вулиці заповнилися людьми, які безглуздо метушилися, дороги, що вели з міста, були переповнені біженцями. У поліцію безперервно дзвонили городяни, волаючи про допомогу й вимагаючи протигазів. Вони повідомляли, що вже чують стрілянину, а з дахів будинків бачать спалахи від вибухів снарядів і хмари зеленуватого газу, котрий по всіх усядах застосовують марсіяни!

Це не уривок із фантастичної повісті, а опис реальних подій. До ранку наступного дня паніка вщухла і мешканці східного узбережжя США дізналися, що стали жертвами... мистецтва. Молодий актор — згодом видатний кінорежисер Орсон Уеллс — створив радіовиставу за романом свого англійського однофамільця Герберта Уеллса «Війна світів», написаним за сорок років до того. І виявився настільки переконливим, що мільйон американців, які слухали передачу, повірили кожному слову.

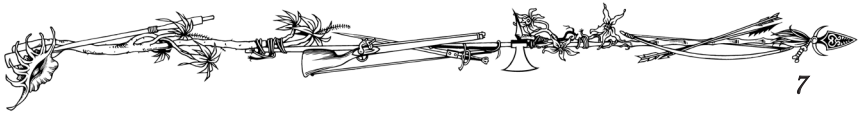
Орсонові Уеллсу довелося перепросити за те, що він «увів в оману публіку», а Герберт Уеллс надіслав телеграму, в якій заявив, що знімає із себе будь-яку відповідальність за наслідки

радіопередачі. Хоча відповідальність його була навіть занадто велика — він написав чудовий і переконливий роман.

Євгеній Замятін, автор славнозвісної антиутопії «Ми», називав книжки Герберта Уеллса «міськими казками» — казками, породженими технічною цивілізацією й життям міст-мурашників, де недосконалість суспільного устрою стає особливо очевидною. Однак це не казки, а ймовірніше притчі або пророчі міфи, багато з яких справилися з разючою точністю.

Один з основоположників жанру наукової фантастики, Уеллс не був «науковим фантастом» у загальноприйнятому розумінні цього слова. Його найменше цікавило, чи працюватимуть описані ним апарати, машини та прилади, — письменник створював екстремальні ситуації й пильно досліджував, як поводитимуться в них звичайні люди, його сучасники. Уеллс описував не машину часу та її творця, а те, що людство примудрилося зробити із Землею та власною цивілізацією; не вторгнення марсіян, а поведінку мешканців великого міста перед обличчям глобальної загрози; не людину-невидимку, а самотнього індивідуаліста в момент розпачливого зіткнення із суспільством. «Наукове» у його книжках — це насамперед психологічна точність і знання законів громадського життя, вміння користуватися науковими методами для прогнозування майбутнього, філософська глибина думки за зовнішньої простоти слова. Здатність зробити правдоподіб-

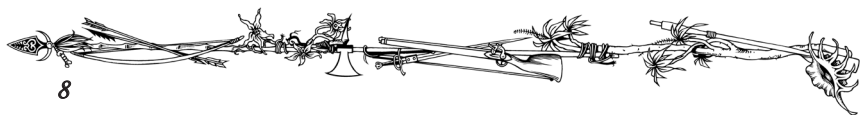

ним найзухваліший вимисел принесла Гербертові Уеллсу славу найбільшого експериментатора від літератури свого часу.

За півстоліття безустанної праці він створив понад сорок романів і кілька збірок чудових оповідань, два десятки філософсько-публіцистичних книжок, присвячених удосконаленню суспільства, підручники з біології та історії, близько тридцяти томів соціальних і політичних прогнозів, а також низку книжок для дітей.

Роман «Машина часу» (1895) був для Герберта Уеллса «пробою пера», і дуже успішною. Це перший в історії твір, присвячений подорожі людини в неймовірно віддалене майбутнє. Невелика сумна книжка — Уеллс зовсім не був оптимістом — ясно показала, до чого можуть призвести класова нерівність, несправедливість і моральна деградація. Те, на що його сучасники воліли заплющувати очі, із пророчою силою відбилося в дебютному романі великого фантаста. І треба визнати: читачі були вражені та здивовані картинами майбутнього, яке в епоху загальної віри в прогрес видавалося райдужним і безхмарним.

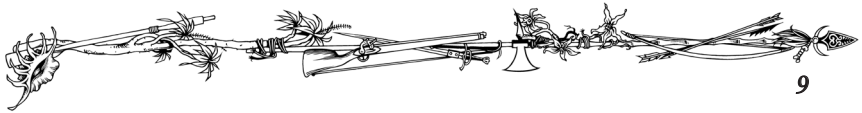
А почалось усе в провінційному містечку Бромлі, неподалік Лондона, де в родині власників крамниці, що торгували порцеляновими виробами, 1866 р. народився син Герберт. Крамниця майже не давала прибутку, і родина жила на гроші, які батько заробляв професійною грою в крикет — щось споріднене з бейсболом і російською

гилкою. Коли Уеллсу-молодшому виповнилося чотирнадцять, батько зламав ногу й позбувся заробітку. Підліткові, котрий мріяв стати вченим, довелося працювати прибиральником, касиром у мануфактурній крамниці, лаборантом в аптеці, давати приватні уроки, а пізніше — викладати в початковій школі. Герберт далі навчався самостійно, і його завзятість була винагороджена — хлопець домогся стипендії в одному з лондонських коледжів, вищому навчальному закладі, що готував викладачів природничих і точних наук, а в 23 роки здобув учений ступінь у галузі біології.

Одночасно молодий учений публікував нариси в газетах і журналах, а 1895 р. виступив як письменник-фантаст із романом «Машина часу», котрий приніс йому широку популярність не тільки в Англії, а й за її межами. За першим романом вийшли «Острів доктора Моро» (1896), «Людина-невидимка» (1897) і «Війна світів» (1898), які усталили письменницьку репутацію Уеллса настільки, що він прийняв рішення цілковито присвятити себе літературі.

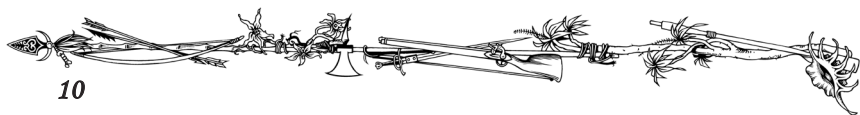
«Життя завжди страшенно цікавило мене, захоплювало мене шалено, наповнювало мене образами й ідеями, котрі, я відчував, треба було повертати йому назад. Я любив життя й люблю його дедалі більше. Той час, коли я був приказчиком або сидів у лакейській, важка боротьба моєї ранньої юності — все це яскраво стоїть у мене в пам'яті й по-своєму проясняє мій по-

дальший шлях», — писав Уеллс в автобіографії, опублікованій 1934 р.

Книжки дали йому не тільки популярність і гонорари. Герберт Уеллс став одним із найавторитетніших людей свого часу; думки письменника дослуховувалися європейські політики й видатні державні діячі, він брав участь у роботі Ліги націй. Письменник товаришував із Максимом Горьким, зустрічався з Рузвельтом, Леніним і Сталіним, сподіваючись переконати вождів пролетаріату в тому, що обраний ними шлях жорстоких утисків і терору веде не до процвітання, а в глухий кут, але чоловіка не почули. Скориставшись біографіями Сталіна, Муссоліні й Гітлера, 1939 р. Уеллс оприлюднив книжку «Святий терор», у якій докладно описав психологію й риси особистості сучасного диктатора.

Із середини 30-х рр. Уеллс жив на півдні Франції, багато подорожував разом із синами Джорджем і Френком, виступав із лекціями та прогнозами. Початок Другої світової війни став для Уеллса сумним підтвердженням того, що технічний прогрес — зовсім не гарантія миру й процвітання. Літньому письменникові довелося побачити не тільки жахи війни, але також і здійснення одного з найпохмуріших своїх пророцтв — створення атомної бомби. Цю зброю він описав у романі «Образ прийдешнього» ще 1935 р. За рік до смерті, перебуваючи під враженням від атомних бомбардувань Хіросіми й Нагасакі, Уеллс видав останню книжку, сповнену сумнівів

у майбутньому земної цивілізації, — вона називалася «Розум на межі».

Герберт Джордж Уеллс помер 13 серпня 1946 р. Відповідно до заповіту письменника його попіл розвіяли над протокою Ла-Манш.

Жвавий інтерес до книжок Уеллса не згасав протягом усього двадцятого століття, а в наші дні він навіть гостріший, аніж будь-коли. Мудрець, якому належать слова: «Той, хто не дивиться вперед, залишається позаду», — як і раніше, доносить до нас свою тривогу за людство та змушує напружено міркувати.

МАШИНА ЧАСУ

ВСТУП

Мандрівник у Часі, — мабуть, ця назва буде для нього найбільш відповідною — розповідав нам просто якісь незбагненні речі.

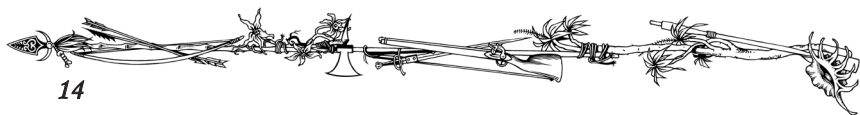
Його сірі очі блищали та мружилися, а зазвичай бліде обличчя почервоніло й пожвавішало. Вогонь яскраво палав у каміні, електричні лампочки в срібних ліліях сяяли м'яким білим світлом, бульбашки у склянках із вином іскрилися й переливалися. Наші крісла — винахід хазяїна — швидше тримали нас в обіймах і пестили, ніж служили сидінням. У кімнаті панувала саме та приємна пообідня атмосфера, яка звільняє думку від рамок визначеності й дає поштовх фантазії.

Він викладав нам свою ідею, відзначав головні пункти, піднімаючи тонкий вказівний палець, а ми сиділи й ліниво захоплювалися його серйозним ставленням до нового парадокса (як подумки ми це називали) і разючою винахідливістю.

— Ви повинні уважно стежити за моєю думкою. Я заперечуватиму ті ідеї, які в цей час вважаються майже загальноvizнаними. Ну ось, наприклад, геометрія, якої ви навчалися в школі, — вона ґрунтується на помилковому уявленні...

— Чи не занадто це складний предмет, щоб із нього починати? — запитав рудоволосий Фільбі, запеклий сперечальник.

— Я не вимагаю, щоб ви погоджувалися зі мною, не маючи на те розумних підстав. Але своїми доказами я змушу вас прийняти всі положення, які

мені потрібні. Ви знаєте, звичайно, що математична лінія, товщина якої дорівнює нулю, не має реального існування. Навчали вас цього? У дійсності не існує й математичної площини. Це все чисто абстрактні поняття.

— Справедливо, — підтвердив Психолог.

— Так само не може реально існувати й куб, який має тільки довжину, ширину й висоту.

— Я протестую, — заявив Фільбі. — Тверде тіло явно може існувати. Всі реальні речі...

— Так думає більшість людей. Але почекайте хвилину. Може існувати *миттєвий* куб?

— Не розумію вас, — сказав Фільбі.

— Чи може реально існувати куб так, щоб існування його не тривало в часі?

Фільбі замислився.

— Ясно, — вів далі Мандрівник у Часі, — що всіяке реальне тіло мусить мати довжину за *чотирма* вимірами, тобто мати довжину, ширину, висоту й тривалість існування. Але внаслідок природної обмеженості фізичного боку нашої істоти — я зараз поясню вам — ми схильні не помічати цього факту. Насправді існують чотири виміри: три з них ми називаємо вимірами простору, а четвертий — це вимір часу. Щоправда, є намагання провести розбіжність, що не існує в дійсності, між першими трьома вимірами й останнім, але це можна пояснити тією обставиною, що наша свідомість, від початку й до кінця нашого життя, рухається в тому самому напрямку — у напрямку останнього, четвертого виміру.

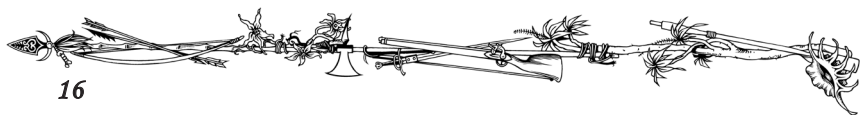

— Це, — сказав Дуже Молодий Парубок, докладаючи відчайдушних зусиль, аби запалити сигару над лампою, — справді цілком очевидно!

— Тож-бо й воно, тоді цікаво, чому цей факт зовсім не береться до уваги, — розповідав Мандрівник уже впевненіше. — У дійсності це і є четвертий вимір, хоча деякі люди, котрі міркують про четвертий вимір, не знають, що вони говорять саме про це. За суттю, це лишень інший спосіб дивитися на час. Між часом і кожним із трьох вимірів простору немає жодної різниці, крім тієї, що наша свідомість рухається уздовж часу, уздовж четвертого виміру. Але багато недалекоглядних людей зовсім неправильно розуміють це. Ви, звичайно, чули, *що* вони говорять про четвертий вимір?

— Я не чув, — сказав Провінційний Мер.

— Усе дуже просто. Простір, як його розуміють наші математики, має три виміри — ми можемо називати їх довжиною, шириною й висотою, — і він завжди визначається відносно трьох площин, кожна з яких утворює прямий кут із двома іншими. Учені-філософи, однак, не раз ставили собі запитання: чому визнається існування тільки трьох вимірів, чому не може існувати четвертого, під прямим кутом до трьох інших? Вони навіть намагалися створити геометрію чотирьох вимірів. Професор Саймон Ньюком говорив про це в нью-йоркському математичному товаристві місяць тому. Ви знаєте, як на пласкій поверхні, що має тільки два виміри, ми можемо зобразити

тіло з трьома вимірами. І точнісінько так само, за допомогою тривимірних моделей, можна передати зображення тіла з чотирма вимірами, якщо тільки опанувати перспективу предмета. Розумієте?

— Здається, так, — пробурмотів Провінційний Мер і, насупивши брови, поринув у стан внутрішнього споглядання, причому губи його й далі ворушилися, немов він повторював містичні слова. — Так, мені здається, тепер я розумію, — сказав він після досить тривалої паузи, і обличчя його раптом прояснішало.

— Добре. Мушу вам повідомити, що я сам протягом деякого часу займався геометрією чотирьох вимірів. Певні результати, що їх я отримав, є досить цікавими. Наприклад: ось портрет хлопчика, коли йому було вісім років; ось інший портрет того самого підлітка, коли йому виповнилося п'ятнадцять; третій — коли йому було сімнадцять років; на четвертому зображений той самий юнак у двадцятитрирічному віці. Все це, так би мовити, перетини, тобто тривимірні зображення його чотиривимірної істоти, котра і постає річчю цілком конкретною й не змінюється.

— Учені, — сказав Мандрівник у Часі після мовчання, необхідного для правильного засвоєння сказаного, — вчені чудово знають, що час є тільки одним із видів простору. Перед вами найпростіша наукова діаграма: крива погоди. Лінія, котру я проводжу пальцем, показує рух барометра. Учора він стояв ось на якій висоті,

а в ніч на сьогодні впав. Уранці він знову піднявся й повільно рухався нагору до цієї висоти. Саме собою зрозуміло, що ртуть не проводила цієї лінії на жодному із загальновідомих просторових вимірів. Але все-таки, безсумнівно, така лінія десь була проведена, і звідси мусимо висувати, що вона перебуває в четвертому вимірі.

— Одначе, — зауважив Лікар, пильно дивлячись на вугілля в каміні, — якщо час — це дійсно четвертий вимір простору, тоді чому ж він завжди розглядався й розглядається як щось абсолютно відмінне від простору? І чому ми не можемо рухатися в часі так само, як рухаємось у всіх інших вимірах простору?

Мандрівник у Часі посміхнувся.

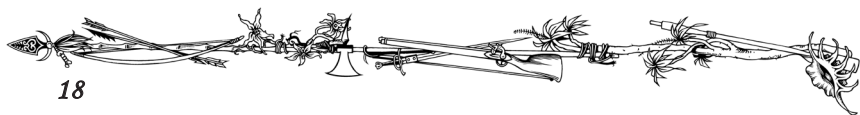
— Ви таки впевнені, що ми можемо вільно пересуватися в просторі? Ну що ж, люди справді досить легко переміщуються, ходять праворуч і ліворуч, назад і вперед — вони завжди це робили. Я припускаю, що ми можемо вільно рухатися за двома напрямками. Але нагору й униз? Отут сила тяжіння обмежує нас.

— Не зовсім, — заперечив Лікар. — Адже ж існують повітряні кулі!

— Утім, до винаходу повітряних куль людина не мала інших способів рухатись у вертикальному напрямку, крім відчайдушних стрибків і спроб видертися на узвиштя.

— І все-таки, хоч і небагато, але люди можуть переміщатися нагору й униз, — наполягав Лікар.

— Легше, набагато легше вниз, аніж нагору!

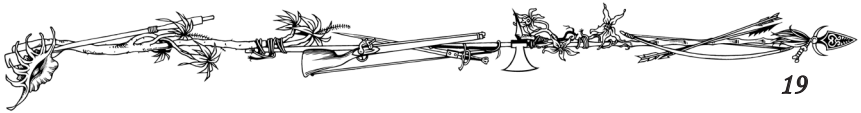

— А в часі ви зовсім не зможете рухатися! Люди не в змозі піти від теперішнього моменту.

— Мій любий сер, саме в цьому ви й помиляєтеся. Втім, як і геть усі. Ми постійно йдемо від теперішнього моменту. Наше духовне життя нематеріальне й позбавляє вимірів — проходить у четвертому вимірі, часі, з однаковою швидкістю від колиски до могили. Це достоту так само, як коли б ми, почавши своє існування на відстані п'ятдесяти миль над землею поверхнею, весь час рівномірно падали додолу.

— Проте головна складність полягає в іншому, — перервав його Психолог. — Ви здатні рухатись у всіх напрямках простору, але не можете рухатися в часі.

— А ось саме тут і з'являється привід поговорити про моє велике відкриття. І я не згоден із вашим твердженням, що ми не можемо переміщатися в часі. Наприклад, якщо я дуже жваво відтворюю в своїй пам'яті яку-небудь подію, то немовби повертаюся до того моменту, коли вона відбулася. Я, як ви кажете, подумки відсутній, роблю на мить стрибок назад, у минуле. Щоправда, ми не маємо жодного способу після такого стрибка в минуле затриматися там хоч на коротку мить — майже так само, як дикун або якась тварина після стрибка не можуть залишатися в повітрі на відстані навіть шести футів від землі. Але цивілізована людина щодо цього стоїть вище, ніж дикун. Вона навчилася, всупереч силі тяжіння, підійматися на повітряній кулі. Але невже

вона не в змозі знайти спосіб зупинити або прискорити свій рух у часі, а може, навіть більше: повернутися й рухатися назад?

— О! — закричав Фільбі. — Це неможливо...

— Чому? — запитав Мандрівник у Часі.

— Тому що це суперечить здоровому глузду, — відповів Фільбі.

— А саме? — поцікавився Мандрівник у Часі.

— На словах ви мені, мабуть, доведете, що чорне — біле, але вам ніколи не вдасться переконати мене в цьому! — заявив Фільбі.

— Може, й так, — погодився Мандрівник у Часі. — Але ж тепер, сподіваюся, ви починаєте розуміти, у чому полягав предмет моїх досліджень із геометрії чотирьох вимірів. У мене вже давно була невиразна ідея побудувати машину...

— Для подорожі в часі? — вигукнув Дуже Молодий Парубок.

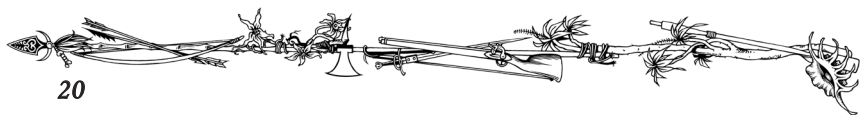
— Для подорожі в якому завгодно напрямку простору й часу, залежно від бажання...

Фільбі тільки розсміявся у відповідь.

— І я перевірів це на практиці, — додав Мандрівник у Часі.

— Це, до речі, доволі заманливо для історика, — зауважив Психолог. — Мабуть, можна було б проїхатися в минуле й перевірити загальноприйнятий опис якої-небудь події, наприклад, битви під Гастінгсом!

— А вам не здається, що там ви привернули б до себе зайву увагу? — запитав Лікар. — Адже наші пращури не дуже вже й любили анахронізми!

— У нас з'явилася б можливість вивчити справжню грецьку мову з вуст Гомера або Платона! — висловив свою думку Дуже Молодий Парубок.

— І вони напевно дали б вам на горіхи за сумнівні успіхи! Адже німецькі вчені так удосконалили давньогрецьку мову!

— Тоді вже краще вирушити в майбутнє! — вигукнув Дуже Молодий Парубок. — Ви тільки подумайте! Можна було б покласти в банк усі свої гроші, залишити їх там, щоб росли відсотки, а самим гайнути в майбутнє...

— Щоб знайти там суспільство, — вставив я, — організоване на суто комуністичних підвалинах.

— Із-поміж усіх диких, екстравагантних теорій... — почав Психолог.

— Так, саме так мені здавалося. Тому я й не говорив про це, поки...

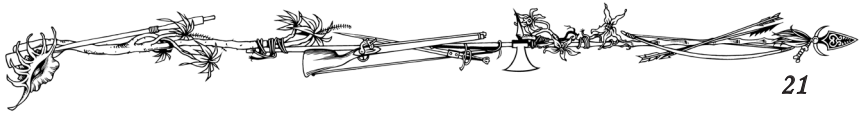
— Поки ви не перевірили цього на практиці? — вигукнув я. — Ви можете це зробити?

— Подайте-но сюди вашу практику! — закричав Фільбі, якому набридло слухати.

— Принаймні покажіть нам цей експеримент, — сказав Психолог і додав: — Хоча це все, звісно, нісенітниця...

Мандрівник у Часі з посмішкою дивився на нас. Потім, усе ще посміхаючись, він сховав руки в кишені штанів і повільно вийшов із кімнати. Ми чули, як він, човгаючи, простував коридором, який вів до лабораторії.

Психолог, глянувши на присутніх, запитав:

— Дивно, чому він залишив нас?

— Очевидно, він хоче показати нам якийсь фокус або щось подібне, — спокійно промовив Лікар.

Фільбі взявся розповідати нам про фокусника, якого бачив у Берсломі, але, перш ніж він устиг закінчити вступ, наш Мандрівник у Часі повернувся й перервав його на півслові.

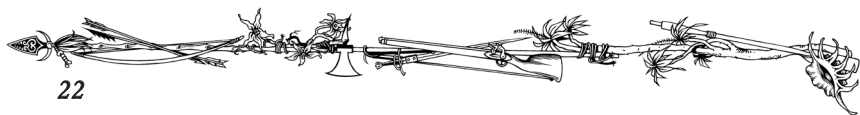
МАШИНА ЧАСУ

Предмет, що його Мандрівник у Часі тримав у руках, являв собою блискучу металеву раму, трішки більшу від маленького годинника і при цьому дуже витонченої роботи. Там були слонова кістка та ще якась прозора кристалічна речовина.

Тепер я мушу бути дуже точним у своєму описі, оскільки, якщо не дотримуватися пояснень Мандрівника в Часі, усе, про що йтиметься далі, здається геть незбагненим.

Він узяв один із маленьких восьмикутних столиків, що були в кімнаті, і поставив його перед вогнем, так що дві ніжки помістилися на килимку біля каміна. На столик він поставив свій апарат. Потім Мандрівник у Часі присунув стілець і сів на нього. На столику стояла маленька лампа з абажуром, і від неї на апарат падало яскраве світло.

У кімнаті було ще близько десятка свічок. Дві з них горіли в бронзових свічниках на каміні, а решта — у канделябрах, тож кімната виявилася досить добре освітленою.

Я сидів у низенькому кріслі, яке підсунув трохи вперед, аби бути між Мандрівником у Часі й каміном. Фільбі стояв за Мандрівником у Часі, зазираючи йому через плече. Лікар і Провінційний Мер стежили за ним із правого боку, а Психолог — із лівого. Дуже Молодий Парубок стояв за спиною Психолога. Ми всі, звичайно, були насторожі. Я вважав цілком неймовірним, щоб за таких умов ми могли бути обдурені якимось фокусом, хай би як тонко й мистецьки його проробили.

Мандрівник у Часі подивився спершу на нас, потім на свій прилад.

— Ну й що ж? — запитав Психолог.

— Ця маленька штучка, — почав Мандрівник у Часі, поклавши руки на апарат, — не більш ніж модель моєї Машини для подорожі в часі. Напевно, ви вже помітили, що в цього апарата досить загадковий вигляд, а біля осі спостерігається якесь дивне мерехтіння, начебто вона не зовсім реальна.

Він указав пальцем на частину моделі.

— Отут маємо один маленький білий важіль, а тут — інший.

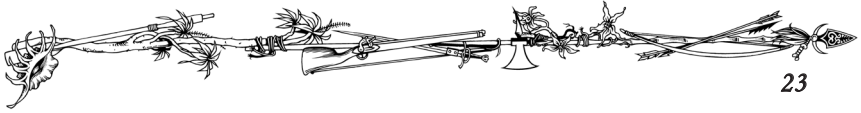
Лікар підвівся зі свого місця й глянув на модель.

— Бездоганно зроблено, — промовив він.

— Я два роки працював над цим, — додав Мандрівник у Часі.

Коли ми всі, узявши приклад із Лікаря, оглянули модель, винахідник продовжив:

— Тепер мені хотілося б, аби ви усвідомили для себе: якщо натиснути на цей важіль, то Ма-

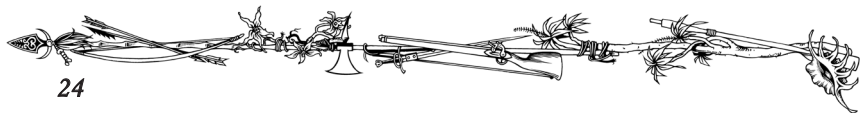
шина почне линути в майбутнє; що ж до іншого важеля, то він надає Машині задній хід. Це крісло — місце для Мандрівника в Часі. Зараз я натисну на цей важіль — і Машина вирушить у майбутнє. Вона зникне, ми не бачитимемо її. Тому постарайтеся ретельно роздивитися її. Огляньте також стіл і переконайтеся, що тут немає ніякого фокуса. Я зовсім не хочу втратити цю модель, а тим більше не хочу, щоб мене стали називати шарлатаном.

Минуло близько хвилини. Психолог, як мені здалося, збирався щось сказати, але, мабуть, передумав. Мандрівник у Часі, змірявши нас уважним поглядом, простягнув руку до важеля.

— Ні, — сказав він раптом. — Дайте мені вашу руку. — І, обернувшись до Психолога, взяв його за руку та звелів йому вказівним пальцем натиснути на важіль.

Таким чином, Психолог сам відправив модель Машини часу в її нескінченну подорож. Ми всі бачили, як повернувся важіль. Я абсолютно переконаний, що тут не було навіть найменшого обману.

Ми відчули легкий подув вітру; вогонь у лампі гойднувся. Одна зі свічок, які стояли на каміні, згасла. Маленька Машина раптом зробила коливний оберт, і її обриси стали розмитими; секунду ми бачили її як примару, як вихор тьмяної мерехтливої бронзи і слонової кістки, а потім — так: вона зникла! На столі залишилася тільки лампа.

Майже хвилину всі мовчали. Нарешті Фільбі вилаявся.

Психолог, оговтавшись від першого потрясіння, зазирнув під стіл. Мандрівник у Часі розсміявся.

— Ну? — весело запитав він, передражнюючи Психолога.

Потім Мандрівник у Часі встав і, підійшовши до каміна, на якому стояла табакерка, почав спокійно набивати люльку.

Ми переглянулися.

— Слухайте, — сказав Лікар, — ви це серйозно? Невже ви справді вірите в те, що ця Машина вирушила подорожувати в часі?

— Без сумніву, — коротко відповів Мандрівник у Часі й нахилився до каміна, щоб запалити скіпку.

Закуривши люльку, він подивився Психологові у вічі.

Психолог, воліючи приховати свою зніяковілість, дістав сигару й, забувши обрізати кінець, марно намагався закурити її.

— Хотілося б додати, — сказав Мандрівник у Часі, — що я майже закінчив велику Машину. — Він кивнув у бік лабораторії. — І коли вона буде зібрана, я маю намір сам здійснити подорож.

— Ви наполягаєте на тому, що ваша модель подалася в майбутнє? — запитав Фільбі.

— У майбутнє чи в минуле — я поки що не знаю.

Після невеликої паузи Психолог раптом заявив:

— Машина мусила вирушити в минуле, якщо тільки вона взагалі куди-небудь вирушила.

— Чому? — запитав Мандрівник у Часі.

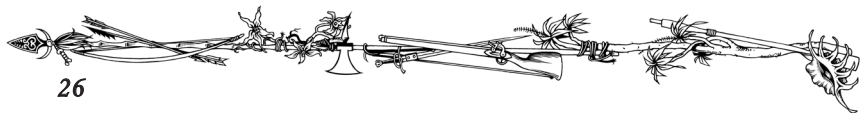
— Думаю, що якби Машина не рухалася в просторі й подалася в майбутнє, то весь час залишалася б із нами: адже й ми подорожуємо туди ж таки!

— Але, — заперечив я, — якби Машина вирушила в минуле, ми б бачили її: і щойно ввійшовши до кімнати, і минулого вівторка, коли теж були тут, і позаминулого вівторка...

— Серйозні заперечення, — зауважив Провінційний Мер і з байдужим виглядом повернувся до Мандрівника в Часі.

— Аніскілечки, — відповів Мандрівник у Часі й обернувся до Психолога: — Ви, я бачу, задумалися. Ну що ж, саме ви і зможете їм пояснити. Адже це, бачте-но, буде враження за межею сприйняття, невизначене враження, правда?

— Ну звісно, — погодився з ним Психолог і одразу ж звернувся до нас: — Із погляду психології, все доволі просто. Я мав би здогадатися раніше. Це досить ясно й дійсно служить для підтримки парадокса. Ми не можемо бачити й не можемо визначити рух цієї Мащини, так само як не можемо бачити спиці колеса, яке обертається, або кулю, що летить у повітрі. Якщо Машина рухається в часі у п'ятдесят або в сто разів швидше, ніж ми, якщо вона проходить за секунду відстань, котру ми проходимо за хвилину, то враження, що вона справляє, повинне дорівнювати одній

п'ятдесятій або одній сотій того враження, яке вона б справила, якби не рухалася в часі. Це вельми просто...

Він провів рукою по тому просторі, де раніше стояла Машина.

— Бачите? — спитав Психолог осміхаючись.

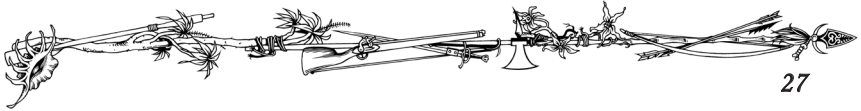
Ми не зводили очей із порожнього столу протягом декількох хвилин. Нарешті Мандрівник у Часі запитав нас, що ми думаємо про це.

— Зараз, коли надворі ніч, усе має досить правдоподібний вигляд, — відповів Лікар, — але почекаймо до завтра. Як-то кажуть, уранці голова свіжіша.

— Може, ви хочете глянути на велику Машину часу? — поцікавився Мандрівник.

Він узяв у руки лампу й повів нас довгим холодним коридором до своєї лабораторії. Я добре пам'ятаю мерехтливе світло лампи, дивний широкий силует винахідника, розтанцьовані тіні на стінах; ми йшли за ним, здивовані, але все ще не довіряли; пам'ятаю, як ми побачили в лабораторії велику копію маленького механізму, того самого, котрий зник на наших очах.

Одні частини Машини були виготовлені з нікелю, інші — зі слонов'ячої кістки, деякі ж деталі були, безсумнівно, вирізані або випиляні з гірського кришталю. Загалом, Машина була майже готова. Я помітив вигнуті, ще до кінця не зроблені кришталеві стрижні, які лежали на лаві поруч із кресленнями, і взяв один із них, аби краще роздивитися. Очевидно, стрижень був виготовлений із кварцу.

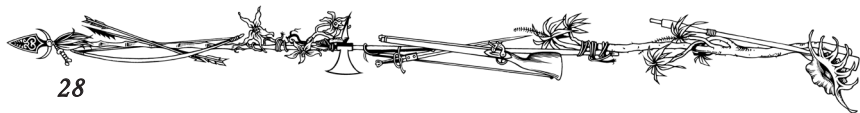
— Послухайте, — сказав Лікар, — ви й справді затіяли все це всерйоз? Чи, може, це жарт на кшталт тієї химери, яку нам показували на Різдво?

— На цій машині, — сказав Мандрівник, піднявши лампу над головою, — я маю намір досліджувати час. Гадаю, ви розумієте, про що йдеться? Ніколи в житті я не був серйозніший, аніж тепер.

Ніхто з нас не знав, як поставитися до його слів. Фільбі, глипнувши через плече Лікаря, багатозначно підморгнув мені.

МАНДРІВНИК ПОВЕРТАЄТЬСЯ

Я думаю, що тоді ніхто з нас не вірив у Машину часу. Річ у тім, що Мандрівник у Часі належав до числа людей, які занадто розумні, щоб їм можна було вірити. Ви ніколи не відчували, що ось він — увесь перед вами? Завжди здавалося, що за його відвертістю щось криється, — словом, якась лукава простодушність. Якби цю модель нам продемонстрував Фільбі й у тих самих словах пояснив її сутність, ми виявили б набагато менше скептицизму. Мотив його дій був би цілком зрозумілий: кожен ковбасник міг би зрозуміти Фільбі! Але Мандрівник у Часі був чималим диваком, і ми не довіряли йому. Те, що уславило б іншу, менш розумну людину, в нього виходило як фокус. І взагалі це помилка — робити що-небудь занадто просто. Люди, які всерйоз ставилися до вченого, ніколи, проте, не були впевнені в ньому.

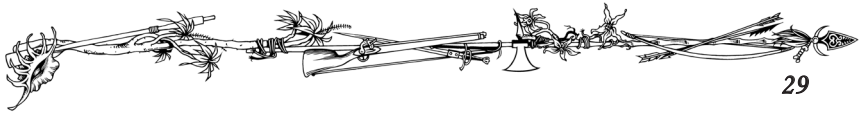
Вони інстинктивно відчували, що з ним будь-якої миті можна втратити свою репутацію людей, здатних логічно мислити; довіритися Мандрівникові в Часі було однаково що обставити дитячу кімнату витонченою порцеляною — так само необережно й необачно.

Я вважаю, що саме тому протягом тижня, від одного вівторка до наступного, ніхто з нас особливо не розводився про дивну подорож у часі, хоча, без сумніву, не тільки мені одному спадали на думку різні гадки про незвичайні можливості, пов'язані з такою мандрівкою. Її видима правдоподібність і практична неймовірність, анахронізми й цілковитий хаос — усе це справило на нас дуже сильне враження.

Що ж до мене, то я особливо зацікавився фокусом із моделлю. Пам'ятаю, що розмовляв про це з Лікарем, якого зустрів у п'ятницю в Ліннеївському товаристві¹. Він казав, що бачив щось подібне в Тюбінгені, і надавав особливого значення тому, що одну зі свічок погасило коливанням повітря. Але фокус він усе ж таки пояснити не міг.

Наступного вівторка я знову вирушив у Річмонд, — схоже, я був одним із найбільш постійних відвідувачів Мандрівника в Часі, — але приїхав пізно й уже застав там кількох чоловіків, котрі сиділи у вітальні.

¹ Усесвітнє наукове товариство з вивчення та поширення природничої історії. (Тут і далі прим. ред., якщо не вказано інше.)

Лікар стояв біля каміна, тримаючи в одній руці аркуш паперу, а в другій — годинник. Я озирнувся, але господаря ніде не було видно.

— Пів на восьму, — сказав Лікар. — Як на мене, час і по вечеряти.

— А де ж хазяїн? — запитав я.

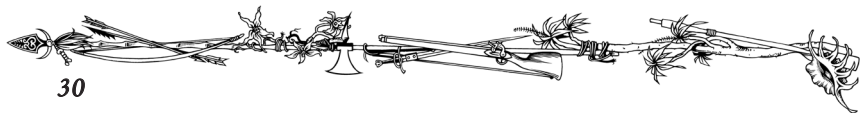
— Ви щойно прийшли? Імовірно, він затримується. Дивно, але в цій записці господар просить мене розпорядитися вечерею, якщо його не буде до сьомої години. Пише, що все пояснить нам, коли повернеться.

— Шкода, якщо він не встигне до вечері, — мовив Видавець однієї популярної газети.

Лікар подзвонив.

Із присутніх на тому пам'ятному обіді, окрім мене й Лікаря, був тільки Психолог. Із нових були: Бленк, згаданий Видавець, Журналіст і ще якийсь тихий, соромливий чоловік із бородою, якого я не знав і який, наскільки я міг судити, не вимовив ані слова протягом усього вечора.

За столом розмірковували про те, куди міг подітися хазяїн, і я напівжартома зауважив, що він, можливо, вирушив у свою подорож у часі. Видавець попросив пояснити йому, що це означає, і Психолог узявся досить ваговито розповідати про «дотепний парадокс і фокус», свідками якого ми стали минулого тижня. Він уже дійшов до середини свого оповідання, коли двері в коридор безгучно відчинилися. Я сидів саме навпроти них і першим побачив господаря оселі.

— А! — закричав я. — Ну нарешті!..

Двері відчинилися навстіж, і перед нами постав Мандрівник у Часі.

Я мимоволі скрикнув від подиву. Потім і Лікар, побачивши його, теж зойкнув:

— Господи! Що з вами сталося, друже?!

Усі, хто сидів за столом, разом обернулися до дверей.

І справді, вигляд наш господар мав украй кумедний. Його брудний сюртук був укритий якимись зеленими плямами, а скуйовджене волосся, як мені здалося, стало сивішим, аніж звичайно, — чи тому, що було припорошене пилом, а чи тому, що й справді посивіло. Мертвотно-блідий, із підсохлим порізом на підборідді та стражденним виразом на застиглому обличчі, він на хвилину зупинився на порозі, начебто осліплений світлом.

Потім, накульгуючи, він увійшов у кімнату; таке кульгання мені траплялося бачити у волоцюг, які часто натирали собі ноги.

Ми дивилися на нього й чекали, коли він заговорить.

Але Мандрівник у Часі, не сказавши жодного слова, зі значними зусиллями добрався до столу й потягнувся до пляшки. Видавець наповнив келих шампанським і підсунув йому. Хазяїн залпом випив його і, здавалося, став потроху приходити до тями: він оглянув стіл, і тінь колишньої посмішки промайнула на його обличчі.

— Бога ради, що з вами? — запитав Лікар.

Мандрівник у Часі начебто й не чув його запитання.

— Не звертайте на мене уваги, — мовив він, злегка затинаючись. — Мені вже краще...

Він удруге простягнув келих за шампанським і знову випив залпом.

— Ось так добре! — вигукнув він.

Його очі заблищали, на щоках з'явився легкий рум'янець. Глянувши на нас із якимось невизначеним схваленням, Мандрівник у Часі пройшовся по теплій і затишній кімнаті.

— Я піду вмюся та переодягнуся... потім повернуся й усе поясню вам, — заговорив він, знову почавши затинатися, начебто йому доводилося добирати слова. — Залиште мені шматок баранини. Мені смертельно хочеться м'яса...

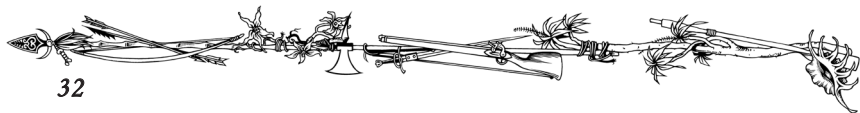
Побачивши Видавця, котрий був нечастим гостем у цій домівці, господар поцікавився станом його здоров'я. А Видавець поставив йому якийсь запитання.

— Зараз, зараз... — відповів Мандрівник у Часі. — У мене... ні, просто смішно! Ще хвилина — і я прийду до тями.

Він поставив келих і пішов до дверей, котрі вели на сходи. Я знову звернув увагу на його кульгавість і м'яке човгання кроків.

Підвівшись із місця, я глянув на його ноги. На них не було нічого, крім подертих і закривавлених шкарпеток.

Двері зачинилися. Я хотів був піти за господарем, але одразу ж згадав, що він терпіти не може,

щоб коло нього клопотали. Якийсь час я, попри зусилля, не міг зібрати докупи думки.

— Примітна поведінка видатного вченого, — почув я голос Видавця, котрий за звичкою висловлювався заголовками газетних статей.

Це примусило мене знову звернути увагу на яскраво освітлений обідній стіл.

— У чому річ? — запитав Журналіст. — А й справді, чи не удавав він, часом, де-небудь отакого бурлаку? Я не розумію!..

Я зустрівся поглядом із Психологом і прочитав на його обличчі відбиття власних думок. Я подумав про подорож у часі й про самого Мандрівника у Часі, який, накульгуючи, із зусиллями підіймався сходами.

Однак навряд чи ще хтось помітив його кульгавість.

Першим отямився Лікар. Він подзвонив — хазяїн наш терпіти не міг, аби слуги залишалися в кімнаті під час вечері, — і звелів подавати наступну страву.

Видавець, щось бурмочучи собі під ніс, заходився працювати ножем і виделкою, і Мовчазний гість також узяв із нього приклад.

Вечеря поновилася. Розмова, у проміжках між паузами, обмежувалася лише здивованими вигуками.

Цікавість Видавця була найвищою мірою збуджена.

— Чи часом наш спільний друг не поповнює свої скромні прибутки, збираючи милостиню?

ЗМІСТ

Той, що дивиться вперед.....	5
МАШИНА ЧАСУ	11
Вступ	13
Машина часу	21
Мандрівник повертається	27
Подорож у часі	37
У Золотій Добі	46
Занепад людства.....	53
Раптовий удар.....	62
Пояснення	72
Морлоки.....	90
Коли настала ніч	99
Палац із зеленої порцеляни	110
У темряві	120
Пастка Білого Сфінкса	131
Продовження мандрівки.....	136
Повернення Мандрівника	144
Після розповіді	146
Епілог.....	153
ОПОВІДАННЯ	155
У безодні	157
Чарівна крамниця	180
Новітній прискорювач.....	198
Острів Епіорніса.....	219

Літературно-художнє видання

Серія «Бібліотека пригод»

УЕЛЛІС Герберт

Машина часу

Для дітей середнього шкільного віку

Головний редактор *С. І. Мозгова*

Відповідальний за випуск *А. В. Альошичева*

Редактор *Н. В. Бордукова*

Художній редактор *А. О. Попова*

Технічний редактор *В. Г. Євлахов*

Коректор *О. О. Невезина*

Підписано до друку 30.01.2020.

Формат 84x108/32. Друк офсетний.

Гарнітура «SchoolBook». Ум. друк. арк. 12,6. + кольор. вкл.

Наклад 3400 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

Св. № ДК65 від 26.05.2000

61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24

E-mail: corp@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика “Глобус”»

61052, м. Харків, вул. Різдяна, 11.

Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.

www.globus-book.com

Уеллс Г.

У32 *Машина часу / Герберт Уеллс ; передм. та адапт. А. Клімова ; пер. Н. Дідушок ; худож. М. Мосіяш. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. — 240 с. — (Серія «Бібліотека пригод», ISBN 978-617-12-4214-2).*

ISBN 978-617-12-7663-5

Дивовижні відкриття, відважні герої, таємничі світи і неймовірні, захопливі пригоди — усе це ви знайдете у фантастичних творах Герберта Веллса. Герої безстрашно занурюються у морську глибину, стають до двобою зі страховиськами, прискорюють час і навіть вирушають у майбутнє.

Книга містить роман «Машина часу» й оповідання.

УДК 821.111